

τριον, μργνήσιον, σίδηρον, υδρογόνον, υδράργυρον και έτερας & απλῆς ούσίας απαντωμένας επί τῆς γῆς, ἡ δὲ ἀστήρ Α τοῦ ἱερίωνος ὁ ὕλας απαντωμένας ἐπὶ τῆς γῆς, οὐχὶ ὁμοῦς καὶ υδρογόνον, ἐπίσης δὲ καὶ ἑτεροὶ ἀστέρες ὕλας τινὰς κοινὰς μετὰ τῆς γῆς. Εὐρον ὁμοῦς καὶ τὸ ἐπίσης σπουδαῖον ὅτι πολλὰ φωτονεφέλη πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς κατὰστασιν αἰρίου διότι τὸ φάσμα αὐτῶν παρουσιάζει τὰς ιδιότητας φάσματος τοιαύτης καταστάσεως τῆς φωτοβόλου πηγῆς. Τὸ τελευταῖον ὁμοῦς δὲν δύναται νὰ ῥηθῇ εἰσέτι μετὰ βεβαιότητος πλήρους, καθόσον φωτονεφέλη ἐγνωσμένη, διαλυτὰ εἰς μικροὺς ἀστέρας, παρουσιάζει τὸ φαινόμενον αὐτὸ, ἂν καὶ οἱ ῥηθέντες Ἀγγλοὶ σοφοὶ ἐξηγοῦσιν αὐτὸ λέγοντες, ὅτι αἱ φωτειναὶ γραμμαὶ τοῦ φάσματος προέρχονται ὅντως ἐκ σωμάτων εὐρισκομένων εἰς αἰρίον κατὰστασιν, ἐνῶ ἡ φαινομένη διάλυσις εἰς μικροὺς ἀστέρας εἶνε κυρίως διάλυσις εἰς σώματα εὐρισκόμενα εἰς αἰρίον κατὰστασιν, πυκνότερα ὁμοῦς τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς φωτονεφέλης. Ἐντεῦθεν ἐξάγομεν καὶ ἑτέραν ὁμοιότητα τῶν λοιπῶν οὐρανίων σωμάτων μετὰ τοῦ ἡμετέρου ἡλίου καὶ τῆς γῆς ὅτι ἔχουσι δηλαδὴ πολλὰς κοινὰς μετ' αὐτῶν ὕλας, ὅθεν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὸ ὅμοιον τῆς γενέσεως αὐτῶν, ὅθεν δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν κοσμογονίαν τοῦ Απλάσιου καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀστέρων, καὶ οὕτω νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἕκαστος ἀστήρ ἐν ἀρχῇ εὐρίσκετο εἰς αἰρίον κατὰστασιν ἐκ τοῦ ἀστέρος αὐτοῦ ἐσχηματίσθησαν προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ δευτερεύοντα μικρότερα σώματα· τὰ σώματα ταῦτα ἀποψυχαινόμενα βαθμῆδὸν καθίσταντο ῥευστὰ καὶ τοῦτο τοσοῦτο ταχύτερον ὅσον μικρότερα ἦσαν· εἶτα διὰ περαιτέρω ἀποψύξεως ἐσχηματίσθη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν φλοιὸς στερεὸς, ὅστις προϊόντος τοῦ χρόνου διὰ περαιτέρω ἀποψύξεως καθίσταται παχύτερος. Τί μετὰ ταῦτα γίνεται δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν. Διὰ τῆς θεωρίας ταύτης ἐξηγεῖται καὶ τὸ φαινόμενον, ὅτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ πλανητικῷ συστήματι εἰς τοὺς πλανήτας ἐσχηματίσθη ἤδη ὁ φλοιὸς, ἐνῶ εἰς τὸν πολὺ μεγαλύτερον ἥλιον δὲν ἐγένετο ἔτι τοῦτο.

Ταῦτα ἐν συντόμῳ περὶ τοῦ κόσμου τῶν ἀπλανῶν κλαυμένων ἀστέρων, οἵτινες ὁπῶς καὶ ὁ ἥλιος ἐπίσης κινουῦνται ἐν τῷ διαστήματι, ἀλλ' ἐνεκα τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀφ' ἡμῶν ἀποστάσεως νομίζομεν ὅτι τηροῦσι τὴν αὐτὴν πρὸς ἀλλήλους σχετικὴν θέσιν, καὶ ἀνακαλύπτομεν τὴν κίνησιν αὐτῶν μόνον διὰ λεπτοτάτων παρατηρήσεων. Διὰ δὲ τῆς ἀκριβοῦς ἐρεῦνης τῶν νόμων, οἵτινες διέπουν πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κόσμου καὶ ἀκουσίως ἀγόμεθα εἰς τὴν παραδοχὴν χειρὸς πανσόφου· διαπόυσης τὸ καταπληκτικὸν αὐτὸ σύνολον.

Η ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ.

ΥΠΟ

Ν. ΚΑΤΡΑΜΗ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ.

Πάντες οἱ εἰς ξένα ἔθνη ὑποκύπτοντες λαοὶ ἀκουσίως ἀναμιγνύουσι τῇ δημοτικῇ αὐτῶν γλώσσῃ λέξεις, φράσεις τε καὶ καταλήξεις ἄλλοδαπὰς, ὧν ἕνεκα πολλάκις ἐν τῇ φωνῇ τοῦ χρόνου ἀναφύεται σύμπλεγμα ἑτερογενῶν στοιχείων καταρτιζόντων νέαν διάλεκτον.

Ἐν τοιαύτῳ βοθύνῳ πεσὼν καὶ ὁ ἐπτανήσιος λαὸς, ὑποτελής γενόμενος ἑτερογλώσσων ἐθνῶν ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας, καὶ βιασθεὶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν τοῦ καταπιέζοντος αὐτὸν ἰσχυροῦ γλώσσαν ὡς ἐπίσημον, διοικητικὴν καὶ προάρχουσαν, ὑπέκυψεν ἀναπαισθήτως εἰς τὸ ἐθνοκτόνον τοῦτο νόσημα.

Ὁ Ζακύνθιος, μέλος ὢν τῆς ἐπτανησιακῆς πλειάδος, ἕνεκα τῆς πολυχρονίου ὑποταγῆς εἰς ξένους ἐκὼν ἄκων εἰσήγαγε τῇ δημοτικῇ αὐτοῦ διαλέκτῳ ἐκ τῶν παραλίῶν τῆς Ἀδριατικῆς λέξεις καὶ καταλήξεις ὅλως βαρβαροφώνους. Ἀνακυψάσης δ' ἐν μέτρῳ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, καὶ ἀποτεινάζας μετὰ τῶν ἀλύσεων τὰ ἐπὶ τῆς δουλείας εἰσαχθέντα ἀλλότρια λείψανα, ἐπανελάβε λέξεις καὶ σχήματα ἐκ τῆς βαθυπλούτου μητρὸς, μορφώσας ἐκείνην, δι' ἧς τοσαῦτα φιλολογικὰ ἔργα σήμερον ἐξέρχονται. Ἐκτοτε οὖν καὶ ὁ Ζακύνθιος, ἐμπνεόμενος ὑπὸ ζωογόνου αὔρας ἐθνικῆς φιλοτιμίας, καὶ τοι διακεχωρισμένος μέχρις ἐσχάτων τῷ πολιτεύματι, συνεβάδισε τῇ πατρίδι προόδῳ, καὶ ἡδυνήθη διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπιμιξίας νὰ ἀποτεινάζῃ κατὰ μέγα μέρος τὰ τοῦ ξενισμοῦ λείψανα, καταστήσας τὴν γλώσσαν αὐτοῦ σχεδὸν καθαρεύουσιν λέξεων καὶ φράσεων ἄλλοδαπῶν.

Εἰ καὶ σκοποῦμεν διὰ βραχείων νὰ καταδείξωμεν τὸν λόγον τῆς ἐπαισθητῆς βελτιώσεως τῆς τῶν Ζακυνθίων δημοτικῆς γλώσσης, οὐδόλως ἀποπιρῶμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι καὶ προσέλαβε τὴν καλλιέργειαν, ἣν ἀπαντᾷ τις παρὰ τῇ πρὸ ἐτῶν αὐτονόμῳ Ἑλλάδι, ἡ, ἕνεκα τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἀκαταλλήλου διοργανώσεως τῆς δημοτικῆς παιδείας, καὶ ὅ, ὡς μὴ ὑπαρξάσης ἐν χρήσει τῆς δικαστικῆς, ναυτικῆς, ἐμπορικῆς καὶ στρατιωτικῆς λεξιλογίας, τῆς διατελούσης πρὸ ἐτῶν παρὰ τοῖς ἐλευθέροις Ἑλλησι. Μόνη οὖν ἡ ἔνωσις τῶν νήσων τούτων μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν, ἐδίδεν ἐλπίδας τῆς ποθουμένης βελτιώσεως (1).

(1) Δικαστὴς τις Κερκυραῖος, ἐξετάζων ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1830 χωρικὸν τινα ὡς μάρτυρα, ἤκουσε ταῦτα· «Εἶδα τὴν Α. νὰ βγαίνει μὲ τὸ λυχνάρι — Α! τὸν εἶδες, ἀναφώνησεν ὁ δικαστής.

Αναντίρρητον ὅτι ἴδιον τῆς δημολογίας καὶ τοῦ ἰδωτεύοντος βίου παντὸς λαοῦ, πρὸ πάντων δὲ τῶν ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασι διατελούντων, τυγχάνει ὁ πλατειασμός καὶ ἡ διὰ μορίων καὶ προθεωπτῶτων λέξεων ἐκτείλιξις τῶν ἄλλως τε διὰ γενικῶν ἀπολύτων καὶ ῥηματικῶν ἀπαρεμφάτων ἐκφερομένων ἰδεῶν. Ὁ Ζακύνθιος οὖν κατέλειπε τὸν δουκὸν, τὴν εὐκτικήν, τὴν ἀπκρέμφατον, τὸν ἀπλοῦν μέλλοντα καὶ τὰ τοιαῦτα, ποιοῦμενος χρῆσιν τῆς τοιαύτης ἀναλύσεως. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὁ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπισκεψάμενος τὴν νῆσον καὶ δεύτερον ἐπανερχόμενος θέλει θαυμάσει βλέπων τὴν ἀποσκοράκισιν τῶν ξενοφθόγγων καταλήξεων καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς λεξιλογίας, τοσοῦτον προσηκόντως ὑπὸ τοῦ λαοῦ προσηρμοσμένης.

Ἐξοβελίσκας, οὐχὶ διὰ τῆς παρασχεθείσης αὐτῷ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' ὑπὸ μόνης ἐθνικῆς συναισθήσεως τὰς ἀναρμόστους λέξεις, ἐτήρησεν ἐν τῇ δημοτικῇ αὐτοῦ ὕφῃ πλείστας, αἵτινες, διὰ τὰς ἀλλοιώσεις αὐτῶν, δοκοῦσι ξέναι· ὁ περὶ ταῦτα φιλολογῶν εὐρίσκει τὴν ὅλως ἀρχαίαν τῆς ρίζης καὶ τοῦ σχηματισμοῦ παραγωγὴν, ἐφ' ἧς δικαιούται ὁ Ζακύνθιος νὰ σεμνύνηται διὰ τὸ γνήσιον τῆς καταγωγῆς του.

Καὶ τῷ ὄντι ὁ εἰς τὰς ἀπωτέρας κόμας τῆς νήσου προσερχόμενος περιηγητής, ἐνῶ εὐρίσκει τὰ παρ' Ὀμήρῳ, Ἡσιόδῳ τε καὶ Θεοκρίτῳ ἀναφερόμενα ἦθη καὶ ἔθιμα, ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ καθομιλουμένῃ γλώσσῃ τοὺς οὐσιωδεστέρους ἰδιωτισμοὺς τῆς ἰωνικῆς καὶ Αἰολοδορικῆς διαλέκτου, τοὺς ἐν τοῖς ἔργοις τῶν δοκιμωτέρων λογογράφων καὶ ποιητῶν ἀπαντωμένους. Ἐπὶ μὲν τῶν ἐθίμων θέλει ἰδεῖ κατὰ τὰς πανηγύρεις, τοὺς γάμους καὶ τὰς κηδείας τῶν χωρικῶν, ἐν οἷς ἡ ἀγνότης ἐτηρήθη, πλείστας τῶν ἀρχαίων ἔξεις· ἐπὶ δὲ τῆς γλώσσης, ἀτενίζων ἐν τῷ μέσῳ τῶν καταφύτων κοιλάδων τῆς ὕλιεσσης ταύτης νήσου, ἐνόη τὰ λείψανα τῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου Ζακυνθίου λατρευθείσης Ἀρτέμιδος (1) ἐρριμμένα μαρ-

Νόσχα τί ἔλεγε τοῦ Λυχναρίου; — Ὅχι, ἀφέντη, ἐπανελάθεν ὁ μάρτυς· ὁ Α. ἐξαστοῦσε τὸ λυχνάρι. — Τ' ἀκουοῦ;... Ἀλλ' ἔταν τὴν ἰδέατα τί τοῦ ἔλεγε; tanto più era sto Licnari; « Τοῦ Γραμματέως ἐξηγήσαντος τὴν ἰδέαν τοῦ μάρτυρος, « Ἀνόητε, εἶπε πρὸς τὸν χωρικὸν ὁ δικαστής, οὐδὲ τὴν γλῶσσάν σου γινώσκεις νὰ ὁμιλήσῃς; δὲν ἠμπόρεις νὰ εἶπῃς « εἶδα τὸν Α μετὸ τὸ κανδιλέρι, μετὸ τὴν λουτζέρνα, μετὸ τὸ λουμίνο, καὶ ὅχι μετὸ τὴν τουρκικὴν λέξιν λυχνάρι; Ἰπαγε, καὶ μάθε εἰς τὸ ἔξῃς νὰ ὁμιλῇς τὴν γλῶσσάν σου.»

(1) Ἐν τῇ Κώμῃ Μελινάδῳ ὑπάρχει πλᾶξ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Τραπεζῆς τοῦ ἀγ. Δημητρίου φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· « Ἀρχικλῆς Ἀριστομένης καὶ Ἀλκιδάμας Ἀρχικλῆος Κληνίππας τὴν αὐτῶν θυγατέρα Θεοκαλλήσασα Ἀρτέμιτι Ὀπιταίδι.»

Ἐν δὲ τῷ προαυλίῳ τοῦ ναοῦ τίσασκες κίονες δωρικῆς γλυφῆς. Εἰς τὴν πλησίον κώμην Βουγιᾶτα φαίνονται κίονες, κιονόκρανα, βάσεις καὶ ἑτέρα λείψανα ἀρχαῖα τοῦ ἐκεῖ περὶ ὑπάρξαντος ναοῦ τῆς Θεᾶς. Τέλος ἐπὶ τῆς θύρας τῆς Μενῆς τοῦ Σκοποῦ ὑπάρχει λίθος φέρων τὴν ἐπιγραφὴν ΑΡΤΕΜΙΑΙ.

τυροῦσι τὴν ἱστορίαν του, ἀκούει βεβαίως τὸν κεκοπιακότα γεωργὸν μετὰ τῶν ὑδροφόρων νεανίδων νὰ ἀνταλλάσσωσι λέξεις ἀρχαίας. — Τὰς λέξεις ταύτας οἱ ἄσματογράφοι τῆς νήσου μετεχειρίσθησαν ἀνεπιτηδεύτως, ὡς ἴδιον παντὶ δημοτικῷ ποιητῇ βουλομένῳ συγκινῆσαι τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ, πρὸς ὃν καὶ δι' ὃν γράφει. Ὅθεν ὁ ἑλληνιστὴς Μαρτελάας ἐγράφει περὶ τὸ 1795·

Νὰ ἰδῶ παιδιὰ, νὰ ἰδῶ παιδιὰ
τὸ φλάμπουρον κ' ἐγὼ
τῆς λουθερίας ἐλευθε
νὰ λάμψῃ νὰ χαρῶ.

Βουνὰ φιλὰ, βουνὰ φιλὰ
λαγκάδια καὶ βουβὺς
κηδᾶτε ἀπερνᾶτε
σκατόστα τοὺς ἐχθροὺς

Ποτάμια τὸ αἶμα
τῶν τυράννων ἄς τρέξῃ
τὴν γῆν μας ἄς βρέξῃ
χωρὶς πόνον καρδιάς, κτλ.

Ὁ καλλιτέχνης καὶ ποιητὴς Κουτούζης ὡσχύτως·

Τὸν υἱὸ τοῦ καλοικοῦρι τὸν ἐπῆρε μίαν αὐγὴ
Καὶ στὴ χορταράκια ἀπάνω ξαπλωθήκανε μαζὶ.

Ὁ δὲ ἔξοχος ποιητὴς Σολομός, ἐν τῷ ἀθανάτῳ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὕμνῳ του, παρεισάγει τὰς λέξεις λαγκάδια, κόρφος, χλιμίτρισμα, λουλούδια, βελάσματα, χλαλοῇ, λέξεις ἀρχαίας, λαβούσας τὴν εἰς ἄλληλα τροπὴν τῶν συμφώνων, τὴν στέρησιν τῶν ῥηματικῶν αὐξήσεων, τὴν χατμωδίαν ἢ καὶ συναίρεσιν τῶν φωνηέντων καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν ῥηματικῶν καταλήξεων· ἀλλοιώσεις ἀπαντωμένας ἐν τῷ Ἀνακρέοντι, Θεοκρίτῳ, Μόσχῳ, Βίωνι καὶ ἐν ἐπιγράμμασιν ἰωνιστῶν καὶ δωριστῶν γεγραμμένοις. Ἡ τῶν Ζακυνθίων οὖν διάλεκτος προσήνεγκε τὸν ὀβολὸν αὐτῆς τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ διὰ τοῦ Μαρτελάου, Κουτούζη, Γουζέλη, Κάλδου, Σολομοῦ, Γρυπάρη, Τερτζέτη, καὶ τοῖς πολλὰ τούτων ἔργα δὲν ἠξιώθησαν εἰσεῖν τοῦ διὰ τύπου φωτός.

Οἱ Ζακύνθιοι ἐν τῷ λαλεῖν ἐχρῶντο τὸν πολυθρύλλητον σύνδεσμον Γιαμὰ καὶ τὸ ἐπιτακτικὸν ἐπίρρημα Θεό, τὸ προτιθέμενον ὡς τὸ Ζα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἀλλὰ τὸ μὲν Γιαμὰ ἐστὶ τὸ ἀρχαῖον γέ μὴν· ἐκτὸς ὅτι τὸ γέ εἰς γι καὶ γὰ δωρικῶς ἐτρέπετο, προσθετέον ὅτι οἱ Ζακύνθιοι, καθὼς προφέρουσι πλείστας λέξεις διὰ τοῦ διγάρματος, ὡς γιά, γιατί, γιατρός, γυιός, γιώτα, γιορτή κτλ, οὕτω καὶ τὸ γέ μὴν εἰς γιαμὰ ἐτρέψαντο. Τὸ δὲ Θεό, σημαῖνον τὴν τοῦ Ζα ἐπίτασιν ὡς ζάπλουτος, λέγουσι θεόπλουτος, θεόσπιτον, θεάνθρωπος. Τινες, μεθ' ὧν καὶ ὁ ἀοίδιμος Γυλφόρδ, νομίσαντες τὰς λέξεις θεογάδιδαρος καὶ θεογούρουνον συντεθειμένας ὑπὸ τοῦ Θεός, ἐξέλαβον ὡς βλασφημίαν, ἐνῶ τὸ Θεό παράγεται ἐκ τοῦ Θεά καὶ Θεατός, καὶ διὰ τοῦτο πᾶν

ἔστι ἄξιον θεᾶς ἔνεκα μεγέθους ἢ καλλονῆς προσλαμβάνει παρ' αὐτοῖς τὸ μόριον, καθὼς Θεόσπιτον, Θεάνθρωπος, κτλ.

Οἱ μεμψιμοιροῦντες τοῖς τοιαύτοις ἰδιωτισμοῖς, τί ἤθελον εἶπει ἀκούοντες τὰς ἀκατανοήτους διαλέκτους τοῦ Ταυρίνου, Μεδιολάνων, Γενούης ἢ Νεαπόλεως; Ὁ Βιλλαρῆς μετὰ πολλῆς χάριτος γράφει

Ήτον ὦρα ποῦ τὸ χιόνι τῶν βουνῶν, κί' ὁ πάγος λύνει
Ροβολοῦν μ' ὁρμὴ ἀθγατίζουσιν καὶ τὰ πάντα πλημμυρίζουσιν.

Ἐνθα τὸ μὲν ἀθγατίζω εἶναι τὸ ἀρχαῖον ἄχρηστον αὖγω, ἐξ οὗ τὸ αὖξω καὶ τὸ λατινικὸν *augeo* (αὖ-ξάνω, μεγαλύνω), ὥς καὶ ὁ Κικέρων *augere divitiis aliquem*· τὸ δὲ ροβολάω συντίθεται ἐκ τοῦ ρομβέω καὶ βολή, ὥς τὸ τοῦ Πινδάρου (Ὀλυμπ. 13 433.) ἀντιβολέω. Ὁ τῆς Νεαπόλεως ὅμως ἀσματογράφος Μ. Βαλεντίνος λέγει·

Bennaggia quando majo, e che taliento
Isoco cosa che d' è chisto Poveta,
a fa vierze, nnò val' ogne mmoneta,
sazzoco' a Titte, co lo mteannemiento κτλ.

λέξεις, σύνθεσις, γραφὴ ἀκατανόητοι εἰς ἄλλας ἰταλικὰς ἐπαρχίας.

Πολλοὺς τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἐξιδιασμένης ἱκανότητος ἄνδρας ἔγνω, λαλοῦντας μᾶλλον τὴν διάλεκτον, ἢ τὴν γλῶσσαν τοῦ Βορκακίου καὶ τοῦ Μαντζόνι ἦν γράφουν.— Διὸ ἐπαινοῦντες ἐκείνην ὡς εὐστροφον, πνευματώδη καὶ ἐθνικὴν, συνέθηκαν γραμματικὰς, ἐξέδωκαν λεξικά, μετέφρασαν τὸν Ὀμηρον, Οὐγγίλιον, Δάντην καὶ ἑτέρους ποιητὰς καὶ πεζογράφους, ἵνα διὰ τῆς διαλέκτου μεταδίδωνται αἱ καλλοναὶ καὶ ἰδέαι αὐτῶν εἰς τοὺς λαοὺς καὶ εἰς τὰ πλήθη.

Οἱ Ζακύνθιοι τρέπουσιν εἰσέτι τὰ σύμφωνα εἰς ἄλληλα, μεταθέτουσιν αὐτὰ ἐν ταῖς συλλαβαῖς, προστίθενται ἕτερα ἐν ταῖς λέξεσι καὶ μεταβάλλουσι τὰ φωνήεντα καὶ τὰς διφθόγγους ὡς κοῦπι, φοῦν (ι)αζω, ροῦχ(θ)οῦνίζω.

Ἀλλὰ τίς δικαιούται νὰ κατηγορήσῃ τὰ καὶ ἐν ταῖς ἀρχαίαις διαλέκτοις ἀπαντῶμενα; Ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀποικισθεῖσα Σικελία, ἐν τῇ δημοτικῇ αὐτῆς γλώσσῃ τηρεῖ εἰσέτι τὸν ἰωνισμόν, τρέπουσα τὸ ο εἰς υ, ὡς ἐν Ἡροδότῳ οὐρός, οὔνομα, νοῦσος· παράδειγμα τούτου ἔστω ὁ ἔξοχος Σίμων Ράβ.(Rav).

Cerca ogni strata, ogni artì per lavari
Lu capu di lu miu turmentu
Ohimè chi non ci pozzu contrastari
è nn Idra di quì teste lu miu stentu,

τοῦ ὁποίου μεταβάλλοντες τὰ σημειωθέντα υ εἰς ο, μεταποιοῦμεν ἀμέσως εἰς γλῶσσαν καθαρεύουσαν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκτός τινων ἰδιωτισμῶν ἀπαντῶνται καὶ πλεῖστοι λέξεις ἑλληνικαὶ ἐν ταῖς δια-

λέκτοις τῆς Μεσημβρινῆς Ἰταλίας (1). Καθὼς οὖν πολιτικῶν μεταβολῶν ἔνεκα παρεσχέθησαν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ ξενισμοὶ οὗτοι, οὕτω καὶ ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ ἐβραϊσμοὶ (2), λατινισμοὶ τε καὶ τουρκισμοὶ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρινήν, Βυζαντινὴν καὶ Μεσαιωνικὴν ἐποχὴν. Διότι τὰ σχολεῖα διδάσκουσι καὶ καλλιεργοῦσι τὴν γλῶσσαν παντὸς λαοῦ· ὁ ἄμβων ὁμοῦ καὶ τὸ βουλευτικὸν βῆμα μετὰ τῶν δημοτικῶν συζητήσεων γενικεύουσι καὶ τυροῦσιν αὐτὴν ἀκμαίαν. Ἡ τοῦ Ἑλλήνος γλῶσσα λοιπὸν κατ' ἀνάγκην ὤφειλε νὰ παρακμάσῃ τῇ ἰσχύϊ τῆς καὶ νὰ ἐξασθενήσῃ τῇ πρωτοτυπίᾳ. Ἀσθενήσασα ὁμοῦ, οὐκ ἀπέθανεν. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ, τὰ Βυζαντινὰ ἀρχεῖα, τὰ ὑπὸ τρικυμιώδη ἀτμοσφαῖραν τοῦ ἑλληνισμοῦ φυτάρια (χάριν πρῶτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς κιβωτοῦ) δεικνύουσιν ὅτι καὶ ἐντὸς τῶν ἐπιβληθέντων ὑπὸ τοῦ βαρβαρισμοῦ ῥάκων, ὑπῆρξεν αἰετοπερὶ συνεδεδεμένη μετὰ τῆς ἀρχαιότητος, καὶ ζῶσα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ μαρμαροῦ τῆς· οὐδόλως ἦν παράδοξον εἶναι καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ τῶν Ζακυνθίων γλώσσῃ παρεσέφρησαν ξενισμοὶ ἔνεκα τῶν περιπετειῶν τῆς νήσου. Μὴ ἐπιλαθώμεθα δὲ ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ξενοφῶντι καὶ Ἡροδότῳ ἀπαντῶνται λέξεις ἄλλοδαπαί, οἷον σατραπεύω, σατραπήην, σάγαρις, παρασάγγη, μάγος, ἀρτάβη κτλ. Πολὺ μᾶλλον ἐν ταῖς ζώσαις γλώσσαις τῶν ἡμερῶν μας, οὐκ ἐκλείψουσι ποτὲ οἱ ξενισμοὶ διὰ τὴν ὁσημέραι ἐπιμιζίαν, τὴν ταχυπλοῖαν καὶ τὰς ἀνακαλύψεις. Διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Ἑγγερὸς «ὀλίγον, λέγει, οὐσιώδες ἂν παρεσέφρησαν ἐξ ἀρχῆς (ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ) λέξεις λατινικαί, καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα πολλαὶ διὰ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἑτέρων κατακτητῶν, διότι καὶ ἡ γαλλικὴ τοιαύτας ὑφίσταται ἀναμίξεις ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς μορφῆς.» Ὁ ἔξοχος Βρυέντιος λέγει· «Ἀρκεῖ νὰ καθαρῶσθαι ἡ γλῶσσα ἀπὸ παντὸς ξένου στοιχείου ὅπως μορφωθῇ κτλ.» Ὁ ἡμέτερος Καθηγητὴς Φ. Ἰωάννου λέγει· «Ἡ κοινὴ ἅρα γλῶσσα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους θέλει μείνει πάντοτε πολὺ διάφορος τῆς ἀρχαίας.» Ὁ δὲ μακαρίτης Κοραῆς, ἐπὶ τέλους, γράφει· «Ἄς ἀφήσωσι τὴν ἀνάστασιν αὐτῆς εἰς τοὺς

(1) Ἡ ἐν τῇ ἄνω τεμαχίᾳ *sirata* εἶναι λέξις μεσαιωνικῇ, εἰς οὐ στρατηλάτης, στρατεύει τὸ παιδί· ἐν τῷ στόματι δὲ τοῦ λαοῦ σῶζονται εἰσέτι *coffino* κόφινος, *vasiagio* βασιτάζος, *crissomilo* χρυσόμηλον, *petasio* ἐπιτάφιος, *manita* μάνδρα, *pitoco* πτωχός, *ceramida* κεραμῖς, *calamo* ὁ κάλαμος, *tapino* ταπεινός, *stratioto* στρατιώτης, *stomacca* στομάχος, *sosamiello* γλύκισμα ἀπὸ σίσαμον, *vuolo* βώδιον κτλ. Ἐκτὸς δὲ τοῦ γυναικείου φερέματος τῶν χωρικῶν ὁμοιάζοντος τὸ τῶν ἡμετέρων ἑσθικῆς τραγηδίων ἐθνικὰ ἢ ἑρωτικά ἄσματα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, νομίζει τις ἀκούων, ὡς πρὸς τῶν τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ μονότονον τοῦ χωρικοῦ τῆς Ἑλλάδος.

(2) Πάντες γινώσκουσι τὰ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς λέγτιον, κοδράντης, λεγεών, γαζοφυλάκιον, κεντηρίων, σουδάριον, τίτλος, σπεκουλάτωρ, κουστωδιά, κορδᾶν, ἀγγαρεύω, παράδεισος, πάσχα, κορδαγᾶς, μαμμωνᾶ, φραγγέλιον κτλ.

ἔχοντας τὸ χάρισμα τῶν θαυμάτων, διότι « ἡ ἀνάστασις εἶναι ἀδύνατος » καὶ δι' ἀνάστασιν ἐνδοεὶ τὴν καθ' ἅπαντα τῆς ἀρχαίας παλινόρθωσιν.

Ἐκθέσαντες τὰς αὐτοσχεδίους τῆς σκέψεως ἡμῶν, οὐδόλως ἀντιποιούμεθα ὅτι πάντες ἐπιβαλλόμεθα τὴν ἀποσκοράκισιν τοῦ χυδαῖσμοῦ καὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ μόρφωσιν τῆς καθομιλουμένης ἡμῶν γλώσσης, τῆς ἐχούσης ἀποστολὴν τὴν εἰ δυνατόν, μετὰ τῆς ἀρχαίας προσπέλασιν ὁρῶντες μόνον ὅτι ἀνάγκη προσοχῆς νὰ μὴ καταφρονήσωμεν ὁμοῦ μὲ τὰ ζιζάνια καὶ τὸν σίτον, ὀφείλοντες νὰ σεβασθῶμεν τὰ δύσμορφα, ἀλλ' ὅμως γεννήματα τῆς παλαιᾶς γλώσσης τὰ εἰς τρικυμιώδεις ἐποχὰς γραφθέντα καὶ τοῖς στόμασι τῶν πατέρων ἡμῶν ἐν χρήσει ὑπάρξαντα· διότι αὐτὰ σχηματίζουν τὴν συγκριτικὴν γραμματολογίαν, δι' ἧς ἐσπουδάσαμεν τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης ἡμῶν καὶ διαφεύσωμεν τοὺς ἀποπειρωμένους διὰ σοφισμάτων δεῖξαι τὴν μὴ ἀνεύρεσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡ φίλη *Haroldora* διέσωσεν ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ πληθύν ἁσμάτων δημοτικῶν, ἔργον ἀληθῶς μεγίστης ὠφελείας πρόξενον.

Ἦδη ἐν Ἰταλίᾳ περιτρέχει ἀγγελία κολοσσιαίου ἐξαιρέτου λεξικοῦ, τοῦ *Grande Vocabolario collettivo dei dialetti d' Italia Siciliano, Napolitano, Romagnuolo, Emiliano, Lombardo, Veneto, Friulano, Piemontese, Ligure, Sardo, Corso, Maltese, comparati alla lingua Italiana dal D^r. Giuseppe Bastianello*. Ἐν τῇ ἀγγελίᾳ σημειώτεον ὅτι ἡ λέξις *comparati*, σημαίνει τὴν τῶν διαλέκτων παραβολὴν μετὰ τῆς ἰταλικῆς. Ὁ Κ. Βαστιανέλλος ἐξαίτουμένος τῆς ἀδείας ἵνα ἀφιερῶσθαι τὸ πολύμοχθον ἔργον τοῦ τῷ Βασιλεῖ τῆς Ἰταλίας, ἐπνεύθη μεγαλῶς διὰ τοῦ ὑπουργοῦ Νίγγρα. ἔργον ἐπιβαλλόμενον παντὶ φιλόλογῳ οἵουδήποτε ἔθνους τε καὶ γλώσσης.

Αἱ λέξεις πάσης διαλέκτου δυσὶ τάξεσι δυνατόν διακριθῆναι, εἰς λέξεις ξένας, καὶ εἰς ἐθνικάς, λαβούσας ὅμως τροπὰς καὶ ἀλλοιώσεις. Τῶν τελευταίων, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὀφείλομεν παντὶ σθένει τὴν ἀρχὴν καὶ παραγωγὴν διὰ τῆς ἐπιστήμης νὰ διζασφίζωμεν. Πολλῶν τοιούτων ἄθροισμα ἐκληροδότησεν ἡμῖν ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Γεώργιος Κρομμύδης, ὁ δὲ Κοραΐς καὶ ὁ Κούμας πολλὰς ἐπιστημονικῶς διηρμήνευσαν. Ὁ Κούμας πύχετο, ὅπως ὁ Κοραΐς « τὰς ὅσας ἐσημείωσε λέξεις τὰς συναθροίσας εἰς ἓν βιβλίον, τὰς ἐξηγήσας, τὰς πληθύνει ὅσον δυνηθῇ καὶ μᾶς ἐκδώσας παράδειγμα τελειότερον λεξικοῦ συγκρίνοντος τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν γλῶσσαν. (Προλ. λεξ. Τομ. Α'.)

Εὐχῆς οὖν ἔργον οἱ λόγοι τῆς ἐλευθέρου καὶ μὴ

Ἑλλάδος νὰ ἐνασχοληθῶσι περὶ τοῦτο, ὥς γίνεται ἐν πολλοῖς ἔθνεσι· οὐχὶ ὅμως νὰ τιθῶσιν αὐτὰς ὡς βρέφη ἐκθετα, ἀλλ' εἰ δυνατόν *comparati*, τουτέστι διευκρινούντες αὐτὰς, διὰ τοὺς καταγινομένους τῇ γλωσσικῇ φιλολογίᾳ.

Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ ἐκθέσω γλωσσάριον λέξεων τινῶν τῆς Ζακύνθου, ὧν ἐμνήσθην διατελῶν ἐν Νεαπόλει.

Ἀγανός — τὸ μὴ πυκνῶς ὑφασμένον. — Παρ' Ἀρχ. Ἰλαρός, γλυκὺς ἰλ. Β. 180 ἄγανὰ ἔπη — Ὀδυσ. Γ'. 280 ἄγανοις βελέεσσιν — Πινδ. Ἰσθμ. 3. 13.

Ἄγουρος — ἄωρος, μεσολαβήσει τοῦ διγάμματος, ὡς ὁ *Fis*, αἰ *Fών* — *ovis*, *lavinum*.

Ἀγκομαχοῦμαι — ἀσθμαίνω, ἐκ τοῦ ἀγγι ἢ ἄγχω καὶ μάχομαι — ὅθεν παρ' Ἀρχ. ἀγγέμαχος καὶ ἀγχίμαχος.

Ἀναγοῦλα — ἐμετός, ἐκ τοῦ ἀνω-ἄγω-ῶλα.

Ἀνάκαρον — τὸ ἄνω μέρος ἢ ἡ ἐπιδερμὶς τῆς κεφαλῆς, ἐκ τοῦ ἀνω καὶ κάρ, θρίξ.

Ἄστος — ἡ σιδηρὰ βάλκτρος εἰς ἣν στρέφονται οἱ τροχοὶ — ὁ ἄξων.

Βαβίζω — τὸ ἀρχαῖον βαύζω.

Βαργωμῶ — Βαρυγινωμῶ, κατ' ἀποβολὴν γραμμάτων.

Βρυτζίλα — γῆ ἀναδίδουσα νερόν — ἐκ τοῦ βρύω, ἐξ οὗ βρύσις — ὅθεν καὶ βρυτζιλιάζω.

Γυναικολάσι, πληθὺς γυναικῶν ἐκ τοῦ ἑλασις, ὅθεν καὶ βοῖδολάσι, ποδοβολάσι, παιδολάσι.

Κακαράντζα ἢ κόπρος τῶν προβάτων, ἐκ τοῦ κακάω, κάκη (κόπρος) καὶ ράσμα, ἐκ τοῦ ράω καὶ ρέζω. Ἐκ τοῦ κακάω τὸ ἰταλ. *cacare*.

Καλοικοῦδι — ἐπίρ. — φέρειν τι ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς οἶκον — σύνθετον ἐκ τοῦ καλῶς — οἶκαδε.

Καλαμοκάνι, κάλαμος μικρὸς εἰς ὃν τυλίσσουσι τὰ νήματα. Ἐκ τοῦ κάλαμος καὶ κάννα ἢ κάννη, ἐξ οὗ *Canna*.

Καλοικούρι — ἐπίρ. φέρω τινὰ μετὰ προσοχῆς ἐπ' ὤμων εἰς τὸν οἶκον — Καλῶς οἰκουρέω.

Καράρα — γέφυρα, παρ' ἀρχαίοις οἰκνμα μεθόλον « ἐπὶ ζευγέων ἐν καμάρῃσι ἐλάνασαι πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστάσι » Ἡρόδ. 4. 199. — Ἐκ τούτου τὸ *Camera* — οἱ ἀρχαῖοι καὶ πλοιάριά τινα ληστρικὰ ἐσκεπασμένα ἐκάλουν καμάρας « ἀκάντια ἔχοντες λεπτά καὶ κοῦφα· καλοῦσι δ' αὐτὰ οἱ Ἕλληνες καμάρας. » Στράβ. 495.

Κατζουρίδα, ράβδος δι' ἧς κόπτουσι τοὺς καρπούς. — Ἐκ τοῦ κάτω αἰρέω, ζωγρῶ, ἀρπάζω — ἰων. κατακρέω — κατακρημνίζω καταβάζω τι κρεμῶμενον.

Κανίσκι — δῶρον στελλόμενον ἐν καλάθῳ ἐκ τοῦ κανίας, κάλαθος.

Καρκέσι — τὸ ἄκρον τῶν ἰστών, τὸ Καρχήσιον

«Γλαυκά δ' ὀφθῆναι διαπετομένην ἐπὶ τὰ δεξιὰ τῶν νεῶν καὶ τοῖς καρχησίοις ἐπικαθίζουσιν. Πλουτάρ. Θεμιστ. Λατ. carchesium.

Καπυριάζω—ἀνάπτω πῦρ ἐπὶ μέλους ἀσθενούντος — τὸ ἀρχ. καπυρίζω ἐξ οὗ « καπυρίσασα » Θεόκρ. Β. καὶ « καπυρὰ νόσος ἐξαπάλαξε. » Θεόκρ. Β. δηλαδή φλογώδης ἀσθένεια.

Κουτζουλιὰ—κόπρος τῶν πτηνῶν ἐκ τοῦ κόττα, κοττολεῖον, τρεπομένου τοῦ δευτέρου τ εἰς ζ ἢ τῶν ττ εἰς σσ, καθὼς κόττυφος, κότζυφος, οὕτω κοτζουλεῖον καὶ κουτζουλιὰ.

Κλώσσα, ἡ κλώθουσα ὄρνις ἐκ τοῦ κλώζω, σημαίνοντος τὴν φωνὴν τῆς ὀρνίθος.

Κούπα—ποτήριον ἐκ τοῦ κύπη καὶ γύπη, κείλωμα καὶ κυπελῖς, εἶδος ποτηρίου.

Κουτουπόνω—ὀρμῶ ἐπὶ τινος, καὶ κατὰ πονέω.

Καρκαρίζω—ἡ φωνὴ τῆς ὀρνίθος ὅταν θά γεννήσῃ ἐκ τοῦ καρκαίρω, ἡχολογῶ, ἀντηχῶ.

Κόρνος—ἐλικοειδὲς ὀστρακόδερμα δι' οὗ σαλπίζουσιν οἱ μυλωθροὶ. Ἐκ τοῦ κάρνον, σάλπιγξ τῶν Γαλατῶν. Διοδ. ε. 30.

Κουδέλι — κυφέλιον, ἀναλυομένου τοῦ ψ εἰς θσ καὶ ἀποβυλλομένου τοῦ σ.

Κράνη — ἔλλειψις βροχῶν καὶ χόρτων — ἐκ τοῦ κραναός.

Διοκόκια, τὰ μένοντα τῶν στιπτομένων ἐλαιῶν — ἐλαίων κόκκοι.

Λαχανιάζω—ἀσθμαίνω ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιτακτικοῦ ἐπιρρήματος λx καὶ χαίνω, ἀνοίγω τὸ στόμα. Μετάληξιν ἀμεταβάτου ῥήματος, καθὼς στενάζω οὕτω λαχανιάζω.

Λιμπὶ—δοχεῖον πέτρινον ἀρκετῆς χωρητικότητος ἐν τῷ ἐλαιοτριβεῖω. Ἐκ τοῦ λίμβος ἢ λιμβός, πολυφάγος, ἀχόρταγος.

Μάζαλι—πίτυρα βρασμένῃ δι' ὧν ἀλείφουσι τὰ νήματα εἰς τὸ ὑφαντήριον. Ἐκ τοῦ μάζα, ἄλευρος βρασμένη· ἢ παρ' Ἡρόδ. 1. 200 ἄρτος κρίθινος.

Μιτάρι—νήμα ἀναγκαῖον εἰς τὸ ὑφαντήριον, ἐκ τοῦ μίτος. Ἰλ. Ψ 762. « Πηνιὸν ἐξέλκουσα παρέη μίτον. »

Ξευτιλλάω—ἀνασύρω τὴν θρυαλλίδα—ἐκ-τίλλω

Πέτζα—τὸ ἐξώτατον παντὸς σώματος, ἐξ οὗ καὶ πετζίον ἐκ τοῦ ἀρχ. πέζα.

Παστρεύω—καθαρίζω, ἀντὶ σπαστρεύω, ἐκ τοῦ σπάρτον, ἐξ οὗ γίνονται τὰ σαρώματα· ὅθεν σπαρτεύω, σπαστρεύω, παστρεύω — καθαρίζω με σάραστρον ἀπὸ σπάρτα.

Ρογός—ἀποθήκη ἐλαίων, Παρὰ τοῖς Σικελοῖς Ρόγος ἐκαλεῖτο σωρὸς σίτου ἢ γεννημάτων.

Σαμάρι—ἐκ τοῦ σαγμάριον καὶ σάγμα, σκέπασμα τῶν ἵππων.

Σεγούνη—φόρεμα μάλλινον ἐκ τοῦ σάγανον, σαγῆ, σάττω, σαγανός.

Σχουτέλι—σκεῦος βαθουλῶν, ἐκ τοῦ κοτύλη, ἐξ οὗ τὸ κουτάλα καὶ κουτάλιον.

Σκουφί—κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ἐκ τοῦ σκυφίου καὶ σκύφος—κρανίον.

Σπορδακάς—βάτραχος ἐκ τοῦ πορδακός καὶ παρδακός προσθήκη τοῦ σ, σημαίνοντος ὑγρὸς, βουτηγμένος εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἀρδακός ἐκ τοῦ ἀρδω.

Σιχαίνομαι, σικχαίνομαι ἐκ τοῦ σίχχος, ἀνόρεκτος.

Σκρυφίζομαι — σχεδιάζω διὰ τοῦ νοός, ἐκ τοῦ σκαριφάομαι, γινομένου ἐκ τοῦ σκάριφος, κονδύλιον πρὸς σχεδιογραφίαν.

Στραγγουρίζω—συσφίγγω, πνίγω, ἐκ τοῦ στράγγω, καὶ στραγγαλιὰ βρόχος, ἐξ ὧν strangolare, παρὰ τοῖς Ὁ. ψαλμ. ΡΚΔ'. « Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλίας ἀπάξει Κύριος. »

Τζαρούχι—ὑπόδημα τῶν χωρικῶν ἐκ τοῦ ταρίχιον, γινόμενον ἐκ τεταριχευμένου δέρματος.

Τζήπουρον—στέμφυλον, τὰ ἀπομένοντα ἐκ τῶν στιπτομένων σταφυλῶν — ἴσως = σήπουρον ἐκ τοῦ σήπω, με σημασίαν κάμνω νὰ ζυμοῦται ἢ νὰ βράζῃ τι, διότι τὰ τζήπουρα τιθέμενα εἰς νέον οἶνον ποιοῦσιν αὐτὸν νὰ βράζῃ καὶ μεταβάλλειν τὸ χρῶμα.

Χασμουριοῦμαι—bâiller ἀνοίγω τὸ στόμα—ἐκ τοῦ χασμάομαι, χασμός καὶ χασμή, ὅθεν καὶ χασμώδης ὁ νυστάζων, ὁ ὑπνηρός.

Χλαλοή—ἀλαλαγὴ ὄχλου.

Χλιμίτρισμα.—Ἡ φωνὴ τοῦ ἵππου, λέξις δημηρική — « Μάλα δὲ χρεμέτιζον. » Ἰλ. Μ. 51, ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀχρήστου χρέμω.

Ῥγυάζομαι—φωναίω ὡς σκύλος, ἐκ τοῦ ὠρυάομαι καὶ ὠρύομαι, ἐξ οὗ ὠρυγμός, ὅθεν « ῥγυάζονται οἱ σκύλοι » ululant canes. Virg.

Παστέλι—γλύκισμα ἐκ μέλιτος καὶ σπασάμου—ἐκ τοῦ παστήλη καὶ πάστη—παλαιῶν ἐδέσματος—Τὸ γλύκισμα τοῦτο πωλεῖται εἰς τὰς πανηγύρεις τῆς Ζακύνθου.

Κουλλούρα—ἄρτος κυκλοειδής—ἐκ τοῦ κολλύρα παρ' ἀρχ. ἄρτος ὠπτημένος ἐκ τοῦ προχείρου ἐν τῇ ἐστίᾳ—Βλ. Ἀριστοφ. Ἐκ τούτου καὶ τὸ κολλύριον καὶ παρὰ Ζακυνθ. κουλλούριον.

Ρογί—ἀγγεῖον μικρόστομον ἵνα ἐκρέῃ ὀλίγον—ἐκ τοῦ ροῦς, ροός—Ῥόιον καὶ διὰ τοῦ διγάμματος Ρογίον.

Σφυρίδαν—καλεῖσιν οἱ χωρικοὶ κάλαθον ἐκ βρούλων ἐν οἷς θέτουσι τὰς ἀλεσμένας ἐλαίας διὰ νὰ ἐκχύσωσι τὸ ἐλαιον.—ἐκ τοῦ σφυρίς.

Φυτήλι — ἡ θρυαλλίς, ἐκ τοῦ φυτὸν καὶ φυτάλιζω.

Φρύσσα — ψωμίον δίπυρον ἐκ τοῦ φρύγω καὶ φρύσσω, ξηραίνω, ψήνω.

Φοράδα—ἵππος θήλυς—τὸ φορβάς—ἄδος, κατ' ἀποβολὴν τοῦ θ.

Φρυάδα—τὸ εἰς τὰ παράθυρα σιδεροῦν δρύφακτον. Τινὲς ἐνόμισαν ἐκ τοῦ ferro, ferrata—ἀπεναντίας θύρα—θυριάς, θυράς καὶ τροπὴ τοῦ θ εἰς φ—φρυάς.

Φυρίδα—ὑποκορ. τοῦ θύρα, θυρίς, θυρίδος, τροπὴ τοῦ θ εἰς φ. Καθὼς παρ' ἀρχ. φλαν, φήρ, ἀντὶ θλαν, θήρ.

Ψαρός—κυρίως ἐπὶ ἵππων ἐχόντων χρομα μικτόν, λευκὸν καὶ μέλαν· μετὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν παρ' Ἀριστοτέλη « ψαρός ἵππος. »

Ἐν Νεαπόλει κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον.

ΓΕΩΠΟΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ἦτοι μαθήματα ἐφηρμοσμένης Βοτανικῆς

Διδασκόμενα

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ.

Μάθημα πέμπτον.

Περὶ φύλλων.

(Ἰδε φυλλ. 403.)

Εἶδομεν μετὰ ποῖον τρόπον εἶναι κατασκευασμένος ὁ καυλὸς καὶ αἱ ῥίζαι τῶν φυτῶν· ἄς ἴδωμεν τώρα πῶς εἶναι κατασκευασμένα τὰ φύλλα, καὶ τί χρησιμεύουσιν εἰς τὸ φυτόν.

Ἐν τέλειον φύλλον σύγκειται· πρῶτον, ἀπὸ ἐν πεπλατυσμένον καὶ πράσινον μέρος, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ἔλασμα· δεύτερον ἀπὸ μίαν οὐράν, τὴν ὁποῖαν κοινῶς ὀνομάζουσι κοτζάνι καὶ ἡμεῖς ὀνομάζομεν μίσχον· καὶ τρίτον ἀπὸ δύο μικρὰ φυλλάρια, εὐρισκόμενα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ μίσχου, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν παράφυλλα.

Τὰ παράφυλλα πολλάκις ἐλλείπουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν φύλλα μόνον μετὰ ἔλασμα καὶ μίσχον. Ἐνίοτε καὶ αὐτὸς ὁ μίσχος, ὅστις εἰς ἄλλα φυτὰ εἶναι μεγαλύτερος καὶ εἰς ἄλλα μικρότερος, ἐλλείπει καὶ αὐτός, καὶ τότε τὰ φύλλα φαίνονται ὡς προσκεκολλημένα ἐπὶ τοῦ κλάδου, ἢ τοῦ καυλοῦ, καὶ λέγονται ἁμισχα ἢ ἐπιφυῆ.

Εἰς ἄλλα πάλιν φυτὰ μετὰ τὸ ἔλασμα, τὰ φύλλα πλατύνονται πρὸς τὴν βάσιν των καὶ περιτυλίσσονται τὸν καυλόν, ἢ τὸν κλάδον· τὸ ὄργανον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐν εἴδει θήκης περιέχει τὸν κλάδον, ἢ τὸν καυλόν, καλεῖται κελὸς, καὶ τοιοῦτον κολεὸν ἔχουσιν ὅλα τὰ σιτηρὰ, τὸ κοινὸν καλάμι, καὶ ἄλλα μονοκατυλήδονα φυτὰ.

Τὰ φύλλα ἔχουσι νεῦρα μᾶλλον ἢ ἥττον ἐξέχοντα πρὸς τὴν κάτω ἐπιφανείαν των. Ἐὰν παρατηρήσωμεν καλῶς τὰ νεῦρα ταῦτα θὰ ἴδωμεν ὅτι εἶναι διακλαδισμοὶ τοῦ μίσχου. Καὶ εἰς μὲν τὰ δικοτυλήδονα φυτὰ ὁ μίσχος ἐξακολουθεῖ καὶ χωρίζει τὸ ἔλασμα κατὰ μῆκος εἰς δύο ἴσα μέρη, καὶ διακλαδίζεται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὡς πτερὸν διὰ τὰ σχηματίζει τὰ νεῦρα τοῦ φύλλου· εἰς δὲ τὰ μονοκατυλήδονα, διαχωρίζεται εἰς εὐθύγραμμα καὶ παράλληλα νεῦρα ἀπὸ τὴν βάσιν τοῦ ἔλασματος.

Ἡ γωνία, τὴν ὁποῖαν σχηματίζει ὁ μίσχος τοῦ φύλλου μετὰ τὸν καυλόν, ἢ τὸν κλάδον, ὀνομάζεται *μασχάλη*. Αὕτη ἡ μασχάλη εἶναι μέρος λίαν σπουδαῖον, διότι αὐτοῦ γεννῶνται οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τῶν φύλλων καὶ τῶν ἀνθῶν. Πᾶν ὄργανον ἐν γένει τοῦ φυτοῦ, τὸ ὁποῖον φύεται ἀπὸ τὴν μασχάλην, ὀνομάζεται *μασχαλικόν*. Οἱ ὀφθαλμοὶ περιλείουσι μίαν γενεάν φύλλων ἢ ἀνθῶν, καὶ ἄνευ ὀφθαλμῶν οὔτε ἀνθησις, καὶ κατὰ συνέπειαν καρποφορία, οὔτε διακλαδισμὸς γίνεται.

Τὰ φύλλα συνήθως εἶναι πράσινα, ἀπαντῶνται ὁμοῦς, ἀλλὰ πολλὰ σπανίως, φύλλα κόκκινα καὶ κίτρινα. Εἶνε δὲ πράσινα τὰ φύλλα, διότι ὁ κυτταρώδης ἱστός των περιέχει μίαν πρασίνην ὕλην, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζομεν *χλωράσμα*. Ἡ ὕλη αὕτη εἶναι εἰς κατὰστασιν μικρῶν κόκκων καὶ ἀναπτύσσεται βοηθεῖα τοῦ φωτός. Ὄταν ἐν φυτὸν δὲν ἔχη ὅσον φῶς χρειάζεται, τὰ φύλλα του κιτρινίζουσιν ἢ λευκαίνονται· διὰ τοῦτο τὰ ἐσωτερικὰ φύλλα (ἢ λεγομένη καρδία) τοῦ κοινοῦ λαχάνου ἢ τοῦ μαρουλίου, εἶναι λευκά, διότι δὲν τὰ προσβάλλει ὅσον χρειάζεται τὸ φῶς. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον καὶ ὅλα τὰ φύλλα τῶν φυτῶν εἶναι πρασινώτερα ἀπὸ τὸ ἐπάνω μέρος παρά ἀπὸ τὸ κάτω, διότι τὸ ἐπάνω μέρος φωτίζεται περισσότερον.

Μετὰ τὰς ῥίζας, αἵτινες ἀπορροφῶσιν ἐκ τῆς γῆς τὴν τροφήν τοῦ φυτοῦ, τὰ φύλλα εἶναι τὸ σπουδαιότερον ὄργανον τῆς θρέψεως. Ἐντὸς αὐτῶν γίνεται ἡ ἀναπνοὴ τοῦ φυτοῦ, δηλαδή εἰσέρχεται ὁ ἀήρ καὶ ἀποσυντίθεται· καὶ τὸ μὲν χρήσιμον μέρος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, κρατεῖται, τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ ἀέρος ἀποβάλλονται ὡς περιττά.

Ὁ ἀήρ ἐμβαίνει εἰς τὰ φύλλα ἀπὸ μικροῦς πόρους, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται κατὰ πολλὰς χιλιάδας εἰς τὸ κάτω μέρος τῶν φύλλων, καὶ οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται *στόματα*. Τὰ στόματα ταῦτα συγκοινωνοῦσι μετὰ κοιλότητος πολλὰς εὐρισκομένας ἐντὸς τοῦ κυτταρώδους ἱστοῦ τῶν φύλλων.

Τὰ φυτὰ, λοιπὸν, ἀναπνέουσι διὰ τῶν φύλλων των, καὶ τὰ φύλλα εἶναι οἱ πνεύμονες τῶν φυτῶν. Ἐὰν θέλῃς νὰ ξηράνης ἐν δένδρον ἀφαιρέσῃ τοῦ τὰ